

УДК 330

DOI: 10.31891/2307-5740-2018-266-1-62-65

РЗАЄВ Г. І.,
ДРАГОЧИНСЬКА Д. О.
Хмельницький національний університет

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІ ПРОЦЕДУРИ ПІДТРИМКИ БЕЗПЕКИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ, ВИТРАТ І ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

У статті розглянуто рівні формування обліково-аналітичного забезпечення: первинний та вторинний облік доходів, витрат і фінансових результатів, і саме обліково-аналітичного забезпечення доходів витрат і фінансових результатів. Виділено складові обліково-аналітичного забезпечення доходів, витрат і фінансових результатів. Розглянуто проблеми обліково-аналітичного забезпечення та запропоновано обліково-аналітичні процедури підтримки рівня безпеки формування показників доходів, витрат, фінансових результатів.

Ключові слова: фінансова безпека, доходи, витрати, фінансові результати, прибуток (збиток), обліково-аналітичні процедури.

RZAEV H.,
DRAHOCHYNSKA D.
Khmelnitskyi National University

ACCOUNTING AND ANALYTICAL PROCEDURES OF SUPPORT FOR SAFETY OF FORMATION OF INCOME, EXPENSES AND FINANCIAL RESULTS

The article proves the expediency of accounting and analytical support for the safety of the formation of incomes, expenses, financial results. The levels of formation of accounting and analytical support are considered: primary and secondary accounting of incomes, expenses and financial results, namely accounting and analytical provision of income and expenses and financial results. The components of accounting and analytical provision of income, expenses and financial results are allocated. Financial safety is considered as a safety of the formation of financial results. It is proved that financial safety is the state of the most efficient use of resources, which provides effective activity of the enterprise. It is emphasized on the expediency of using profitability and profitability indicators as safety features. The essence is investigated of the concept of income, expenses, financial results in accordance with national and international accounting standards. The system is considered of income, expenses, and financial results management at the enterprise level. It is proved the interaction between accounting and analytical subsystems of management of financial results and the basis of their interaction. Considered the problems of accounting and analytical support and proposed accounting and analytical procedures to ensure the level of safety of the formation of indicators of income, expenditure, financial results. Formation of a system of accounting and analytical support for maintaining the security of the process of income, expenses and financial results should be considered as a continuous process of formation of information sources that contain the stages of processing and transmission of information. Thus, the organization of primary accounting of income, expenses and financial results should be carried out in accordance with the schedule of document circulation, which must be approved at the enterprise. The organization of secondary accounting of income, expenses and financial results is carried out for each type in the context of each account.

Key words: financial safety, income, expenses, financial results, profit, accounting and analytical procedures.

Постановка проблеми. Функціонування суб'єкта господарювання спрямовано в першу чергу на отримання максимальних прибутків при мінімальних витратах. За умов нестабільної економіки таке завдання посилюється і водночас ускладнюється. Відтак є важливим здійснювати підтримку процесу формування показників доходів, витрат та фінансових результатів, який безпосередньо залежить від інтенсивності динаміки останніх. Ключовою умовою забезпечення безпеки формування показників доходів та витрат є оперативне, своєчасне, об'єктивне забезпечення керівників всіх рівнів неупередженою та достовірною інформацією. Рівень та якість обліково-аналітичного забезпечення впливають на якість та своєчасність прийняття управлінських рішень, які впливають на результати діяльності підприємства та обумовлюють їх динаміку та тенденції. За сучасних умов господарювання є важливим забезпечити на рівні підприємств та за його межами, формування відповідної обліково-аналітичної підтримки безпеки процесу формування показників фінансових результатів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми щодо обліку та аналізу процесу формування доходів, витрат і фінансових результатів розглядали як вітчизняні, так і зарубіжні науковці, а саме: Бабіч В.В., Білик М.Д., Бланк І.О., Бутинець Ф.Ф., Дуда Т.Т., Серединська В., Косенкова О.В., Нікулін В.В., Норд Г.Л., Лахтіонова А.Л., Звоник А.А., Панасенко Н.С., Пахомова А.М., Мец В., Цал-Цалко Ю., Чумаченко М. та ін. Питанням комплексного обліково-аналітичного забезпечення безпеки формування показників витрат, доходів та витрат, розглядаються у сучасній економічній літературі окремими науковцями, але при тому залишається багато дискусійних питань та невирішених проблем. Залишаються невирішеними саме питання комплексності та системності обліково-аналітичної безпеки процесу формування фінансових результатів (витрат, доходів).

Формування цілей статті. Метою статті є виокремлення окремих обліково-аналітичних процедур щодо забезпечення безпеки формування показників доходів, витрат і фінансових результатів.

Виклад основного матеріалу. Білик М.Д. зазначає, що вітчизняні підприємства розраховують фінансовий результат за методом «витрати – випуск», і тому на його величині істотно позначаються чинники методологічного і методичного характеру порядку визначення доходів і витрат, їх склад та оцінка [0, с. 206].

Доходи і витрати є ключовими аспектами результатів підприємства. Тому фінансовий результат є показником діяльності будь-якого підприємства, який в подальшому використовується в управлінні прибутком та рентабельності. Щодо визначення понять «доходів» і «витрат», то Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» трактує так [0]: доходи – збільшення економічних вигод у вигляді збільшення активів або зменшення зобов'язань, яке призводить до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників); витрати – зменшення економічних вигод у вигляді зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками).

Загальним підсумком діяльності підприємства – фінансовий результат. Згідно з НП(С)БО [0]: прибуток - сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати; збиток - перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати.

Бухгалтерський підхід до витрат підприємства, згідно з П(С)БО 16 «Витрати» розглядає витрати як зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення власного капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками) за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені [3].

Згідно з МСБО витрати представляють зменшення економічної вигоди протягом звітного періоду, що відбувається у формі вибуття або використання активів чи збільшення зобов'язань, що веде до зменшення власного капіталу підприємства за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені.

З економічної точки зору, фінансовий результат являється головним критерієм функціонування підприємства. Згідно з операціями щодо формування та розподілу фінансового результату безпосередньо підлягають коригуванню для отримання прибутку.

Отже, виходячи з основних вищезазначених понять можна безпосередньо перейти до обліково-аналітичного забезпечення, яке безпосередньо являється системою, що комплексно взаємодіє з бухгалтерським, оперативним, статистичними обліком та, у свою ж чергу, формується фінансовим, управлінським та стратегічним аналізом. З вищесказаного можна сформулювати складові процесу обліково-аналітичного забезпечення безпеки формування доходів, витрат і фінансових результатів, які зображені на рис. 1.

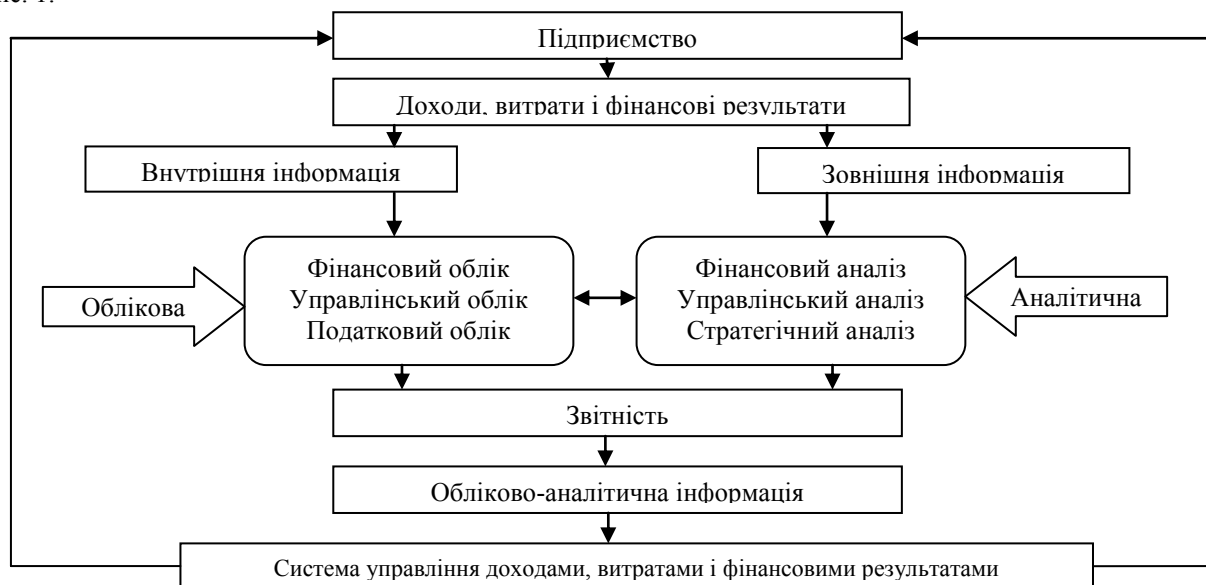

Рис. 1. Складові обліково-аналітичного забезпечення безпеки формування доходів, витрат і фінансових результатів

Стосовно фінансової безпеки то значна частина науковців розглядає її сутність через стан ефективного використання ресурсів. Так, О.В. Ареф'єва, Л. І. Донець, В. І. Мунтян, Т. Б. Кузенко розглядають фінансову безпеку як стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів підприємства, відображеного в оптимальних значеннях фінансових показників прибутковості та рентабельності бізнесу, якості правління, використання основних та обігових фондів підприємства, структури його капіталу, норм дивідендних виплат за цінними паперами, а також курсової вартості його цінних паперів як синтетичного індикатора поточного фінансово господарського стану підприємства і перспектив його технологічного та фінансового розвитку.

К.С. Горячева пропонує вивчати фінансову безпеку як стан, який характеризується, по-перше, збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів, технологій послуг, котрі використовуються підприємством, по-друге, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, по-третє, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію його фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів, по-четверте, забезпечувати розвиток цієї фінансової системи.

О.Л. Пластун розглядає фінансову безпеку як здатність суб'єкта підприємництва здійснювати свою фінансову діяльність ефективно і стабільно шляхом оптимізації використання фінансових ресурсів, забезпечення їх належного рівня та мінімізації впливу ризиків внутрішнього і зовнішнього середовища. Ю.Г. Кім вивчає як стан фінансових ресурсів, за яких забезпечується ефективна (прибуткова) діяльність підприємства, захист його фінансових інтересів та здатність зберігати свою ліквідність, платоспроможність і фінансові можливості під впливом різного роду небезпек і загроз.

Узагальнення проведені дами дали змогу зауважити, вивчати фінансову безпеку, а саме безпеку формування показників витрат, доходів, фінансових результатів як категорію, що відображає результативність діяльності підприємства, через ефективність використання фінансових ресурсів, що обумовлює інтенсивність динаміки витрат, доходів та фінансових результатів, що визначає певний фінансовий стан підприємства, результативність та ефективність його діяльності та подальший розвиток на перспективу.

Грунтуючись на функціональних складових економічної безпеки та ресурсо-результативному підході до розуміння поняття фінансова безпека є важливим виділити такі напрями дослідження фінансової безпеки підприємства: оцінка ефективності використання фінансових ресурсів як вагомій складовій фінансово-виробничих ресурсів; оцінка ефективності використання фінансових ресурсів як характеристик фінансового стану підприємства, що визначається його активами та джерелами їх формування; оцінка безпеки формування показників витрат, доходів та фінансових результатів.

Вважаємо за доцільне окреслити такі напрями здійснення облікових процедур забезпечення економічної безпеки щодо процесу формування витрат, доходів, фінансових результатів підприємства:

- процедури формування витрат та списання собівартості реалізованої продукції;
- процедури формування управлінських витрат (адміністративних) та їх списання на фінансовий результат;
- процедури формування витрат на збут продукції (товарів, робіт, послуг) та їх списання на фінансовий результат;
- процедури формування інших витрат операційної діяльності та їх списання на фінансовий результат;
- процедури формування фінансових витрат;
- процедури формування результатів від інвестиційної діяльності.

Розглянемо облікові процедури формування доходів у розрізі видів діяльності. Відповідно до видів діяльності облікові процедури щодо формування доходів будуть формуватись у такому розрізі: формування та визнання чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); формування доходу від участі в капіталі; формування суми іншого операційного доходу; формування суми інших доходів; формування суми інших фінансових доходів; формування суми доходу від благодійної допомоги.

Відповідно до мети дослідження є доцільним окреслити аналітичні процедури процесу підтримки рівня безпеки формування фінансових результатів, а саме: процедури оцінки та аналізу процесу формування проміжних та кінцевих результатів за видами діяльності підприємства та оцінка їх динаміки та структури; процедури процесу формування чистого прибутку (збитку) на підприємстві та дослідження впливу факторів на його зміну; процедури аналізу та оцінки рівнів, динаміки і структури фінансових результатів, витрат, доходів за видами діяльності підприємства; процедури дослідження та аналізу впливу факторів на динаміку доходу від реалізації; процедури визначення, оцінки та аналізу показників рентабельності та ефективності використання фінансових ресурсів підприємства; процедури встановлення взаємозв'язку та взаємозалежності темпів зростання показників витрат, доходів та фінансових результатів; процедури визначення напрямів можливих небезпек та обґрунтування шляхів їх мінімізації щодо процесу формування витрат, доходів та фінансових результатів за видами діяльності підприємства.

Важливо наголосити, що обліково-аналітичні процедури повинні здійснювати комплексно, взаємодоповнюватись та слугувати взаємною основою їх здійснення. Відтак є важливим окреслити напрями підтримки безпеки процесу формування доходів, витрат і фінансових результатів. Основними є такі:

- мінімізація суми витрат, їх взаємозв'язку та взаємозалежності темпів зростання показників прибутків і доходів;
- оптимізація доходів у процесі диверсифікації операційної діяльності, але з урахуванням місткості ринку та наслідків впливу у конкурентному середовищі;
- оцінка та аналіз впливу факторів на динаміку показників доходів та прибутків операційної діяльності;
- оперативне управління постійними і змінними витратами, їх взаємозв'язку та взаємозалежності;
- дослідження впливу факторів на динаміку показників витрат, їх взаємозв'язок та

взаємозалежність.

Панасенко Н. С. особливу приділив удосконаленню процесу формування інформації про фінансові результати в системі обліку, оскільки рціонально організована система обліку передбачає забезпечення потреб управління релевантною інформацією [0, с. 857]. Білик М. Д. та Бабіч В. В. визначили, що вирішенню проблеми обліково-аналітичного забезпечення сприяє сегментизація підприємства, яка являється метою одержання інформації про доходи, витрати і фінансові результати в складі окремих структурних підрозділів підприємства.

Висновки. Формування системи обліково-аналітичного забезпечення підтримки безпеки процесу доходів, витрат і фінансових результатів потрібно розглядати як безперервний процес формування інформаційних джерел, які містять етапи оброблення та передачі інформації. Так, організація первинного обліку доходів, витрат і фінансових результатів повинна здійснюється відповідно до графіку документообігу, який повинен бути затвердженим на підприємстві. Організація вторинного обліку доходів, витрат і фінансових результатів здійснюється за кожним видом у розрізі кожного рахунків.

Отже, дослідження стану обліково-аналітичного забезпечення безпеки формування доходів, витрат і фінансових результатів, його удосконалення відповідно до потреб аналізу різник груп споживачів дасть змогу здійснювати оперативний аналіз формування доходів і витрат підприємства; здійснювати моніторинг інтенсивності динаміки взаємозалежності та взаємозв'язку темпів зростання показників доходу (виручки) від реалізації, витрат підприємства і прибутку (збитку) за показниками фінансової звітності; оперативно реагувати на динаміку рівня фінансової безпеки через оцінку результативності діяльності підприємства та своєчасно виявляти загрози процесу формування фінансових результатів.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затверджене Міністерством фінансів України від 07.02.2013 року № 73 зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: затверджене наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. № 290 зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318 зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>
4. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: затверджене наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291 зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11>
5. Білик М. Д. Обліково-аналітичне забезпечення управління фінансовими результатами діяльності підприємств [Електронний ресурс] / М. Д. Білик, В. В. Бабіч // Бізнес Інформ. – 2015. – № 4. – С. 205–213. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2015_4_35
6. Пасенко Н. С. Організація обліково-аналітичного забезпечення управління фінансовими результатами підприємства [Електронний ресурс] / Н. С. Пасенко // Глобальні та національні проблеми економіки : електронне наукове фахове видання. – 2017. – № 7. – С. 854–859. – Режим доступу : <http://global-national.in.ua/archive/17-2017/172.pdf>
7. Ратушна О. П. Обліково-аналітичне забезпечення аналізу фінансових результатів [Електронний ресурс] / О. П. Ратушна // Облік і фінанси АПК. – 2012. – № 1. – С. 72–76. – Режим доступу : <http://www.udau.edu.ua/assets/files/zbirniki/papers/ratushna/stattya-4.pdf>

References

1. Natsionalne polozhennia (standart) bukhgalterskoho obliku 1 «Zahalni vymohy do finansovoi zvitnosti»: zatverdzhene Ministerstvom finansiv Ukrainy vid 07.02.2013 roku № 73 zi zminamy ta dopovnenniamy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
2. Polozhennia (standart) bukhgalterskoho obliku 15 «Dokhid»: zatverdzhene nakazom Ministerstva finansiv Ukrainy vid 29.11.1999 r. № 290 zi zminamy ta dopovnenniamy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>
3. Polozhennia (standart) bukhgalterskoho obliku 16 «Vytraty»: zatverdzhene nakazom Ministerstva finansiv Ukrainy vid 31.12.1999 r. № 318 zi zminamy ta dopovnenniamy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>
4. Plan rakhunkiv bukhgalterskoho obliku aktyviv, kapitalu, zoboviazan i hospodarskykh operatsii pidpriemstv i orhanizatsii : zatverdzhene nakazom Ministerstva finansiv Ukrainy vid 30.11.1999 r. № 291 zi zminamy i dopovnenniamy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11>
5. Bilyk M. D. Oblikovo-analitychne zabezpechennia upravlinnia finansovymy rezultatamy diialnosti pidpriemstv [Elektronnyi resurs] / M. D. Bilyk, V. V. Babich // Biznes Inform. – 2015. – № 4. – S. 205–213. – Rezhym dostupu : http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2015_4_35
6. Pasenko N. S. Orhanizatsiia oblikovo-analitychnoho zabezpechennia upravlinnia finansovymy rezultatamy pidpriemstva [Elektronnyi resurs] / N. S. Pasenko // Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky : elektronne naukove fakhove vydannia. – 2017. – № 7. – S. 854–859. – Rezhym dostupu : <http://global-national.in.ua/archive/17-2017/172.pdf>
7. Ratushna O. P. Oblikovo-analitychne zabezpechennia analizu finansovykh rezultativ [Elektronnyi resurs] / O. P. Ratushna // Oblik i finansy APK. – 2012. – № 1. – S. 72–76. – Rezhym dostupu : <http://www.udau.edu.ua/assets/files/zbirniki/papers/ratushna/stattya-4.pdf>

Рецензія/Peer review : 06.12.2018

Надрукована/Printed : 06.02.2019
Прорецензовано редакційною колегією